



WHAT'S NEW

*Original paper, volume it
from all books for a pair of books
Antemporary books*

Jos. L. Miller, M. D.,
Thomas,
West Virginia.

Robt — — Walker
TO
SIR GEORGE BAKER, BART.

PHYSICIAN TO HER MAJESTY,
PRESIDENT OF THE COLLEGE OF PHYSICIANS,

AND
FELLOW OF THE ROYAL SOCIETY,

THIS WORK

IS INSCRIBED

AS A MARK OF ESTEEM,

BY HIS FRIEND, AND

HUMBLE SERVANT,

LEICESTER-SQUARE,
MARCH 30, 1786.

JOHN HUNTER.

Necnon Viro Illustri,

GULIELMO SHIPPEN, M.D.

Rei Anatomicae in Academia Pensylvaniensi Professori,

Ob fructus manifestos e praelectionibus ejus publicis perceptos,

Et amicitiam et attentionem singularem,

Qua eum dignatus est;

Denique,

Fratri suo carissimo,

RICARDO WALKER,

Propter amorem, qui inter eos nunquam non intercessit,

Mutuum;

Hanc Dissertationem Medicam Inauguralem,

Ea, qua par est,

Observantia,

D. D. Co.

ROBERTUS WALKER.

HEPTAS ECVN-
DA IN EVANGELIVM
IOANNIS.

Per Vuolfgangum Musculum
Dufanum.

CLARISSIMO
PRINCIPI, D. OTTONI HEINRI-

CHO COMITI PALATINO AD RHENVN, &c. DO-
MINO SVO PLVRIMVM OBSERVANDO, VVOL-
GANGVS MVSCVLVS GRATIAM A CHRI-
STO COMMVNI SERVATORE.



AVD abs re, Princeps Magnificentissime, mortalium hoc est animis diuinitus inditum, ut Principes uiros tanquam præstantiora generis nostri capita, partim natalibus illustrioribus, partim ordine electionis, nõ sine cõsilio numinis sublimata, usq; adeò suspiciamus, ut haud temerè nobis Magnificentiam eorum adeundam esse iudicemus. Etenim etsi natura nobiscum communicant, uoluit tamen Diuina prouidentia hanc esse illorum eminentiam & Maiestatem, ut ab inferioris ordinis hominibus spiritu submissionis suspiciantur. Magno sanè consilio Dei ista uobis Principibus ac præpotentibus uiris collata est in hoc mundo authoritas, quã utinam intelligant omnes, cum qui præsunt alijs, tum qui illorum sunt excellentiæ subiecti. Illis dicitur à Propheta: Et nunc Reges intelligite, erudimini qui iudicatis terram: seruite Domino in timore, & exultate ei cum tremore: osculamini filium, &c. Istis præscribitur ab Apostolo, ut sint obedientes ac subiecti, nisi ordinationi diuinæ magno suo malo resistere uelint. Sapienter, & ad eundem scopum utrunque. Is autem est, ut non solū regnent in hoc seculo Principes, ac nutibus illorum pareant plebes: sed & ut genus mortalium, gubernaculis illorum subditum, uitam agere possit & piam & tranquillam: piam, qua per fidem & cognitionē ueritatis Christi æternæ simus salutis participes: tranquillam, qua suppressa reprobatorum hominum impietate, malicia, iniquitate & temeritate, mutuis inter nos ac necessarijs commercijs coniunctim agere, uitam hanc sustentare, liberos honeste procreare, procreatos alere, ac competentem totius humani conuictus statuūq; nostrorum harmoniam pariter & publicam honestatem, Christiani nominis professione dignam, retinere queamus. Hunc scopum rebus mortalium à Domino præfixum, Apostolus secunda Timoth. secūdo, adhortatione graui & urgēti Christianis omnibus proponit, imò inculcat, dicens: Obsecro igitur, ut primū omnium fiant deprecationes, orationes, interpellationes, & gratiarum actiones pro omnibus hominibus, pro regibus, & cunctis, qui in excellentia sunt constituti, ut quietam & tranquillam uitam agamus in omni pietate & honestate. Hoc enim bonum & acceptum est coram seruatore nostro Deo, qui uult ut omnes homines seruentur, & ad cognitionem ueritatis perueniant, &c. Quare non immeritò cordatis hominibus ue-

bementer stupendum uidetur, quòd doctrina hæc Euangelij Dei, tam multis hodie quasi noxia sit & seditiosa, à principum aulis & ditionibus arcenda ac profliganda iudicatur: cū hæc ipsa sit, quæ ueram principibus sapientiam adferat, qua filium Dei, dominum ac seruatores omnium rite cognoscant & colant, causamq; ueritatis ac ueræ salutis populis subiectis dispensari faciant, ac uicissim populum fidelem & obedienter subiectum nacti, in honore habeantur, ac simul pace publica fruantur. Dum ista consideramus, facile admonemur, quanta cum gratiarum actione eos debeamus amplecti, reuereri ac suspicere Principes, quibus hoc est à Deo datum, ut & ipsi ueritatem doctrinæ Christi intelligant, & ex animo amplectantur, & hanc Ecclesijs potestati suæ subiectis salubriter per ministros pios ac Dei timentes proponi curent: atq; hunc cœlestis gratiæ thesaurum pluris faciant, quàm uniuersam principatuum suorum gloriā: parati citius propter regnum Christi cedere omnia, potentiam, gloriā, principalis eminentiæ amplitudinem, & quicquid uspiam in hoc est seculo magnificum, quàm à cognita ueritate, qua una seruamur, ad præteritarum tenebrarū errores ac superstitiones, ut Romanæ Babylonis tyrannidē taceam, relabi, causamq; relabendi subditis obijcere: quibus hoc antiquū est, ut principum suorum auctoritatem facili sequantur. Qui ad hunc modum animati sunt, dignos iudico quorū salutem irremissis precibus diuinæ clementiæ commendemus: ac tanquam non solum tremēdos iusticiæ Dei executores, sed & sacrosanctæ gratiæ illius organa cūcti suspiciamus ac ueremur, honoremq; nominis illorum pro sua quisq; conditione tam ad posterum transmittamus, quàm in præsentī tueamur & ornemus.

Hoc ego animo erga te, Princeps illustriss. affectus, ac simul memor eius beneuolentiæ, quam in me non modò cū adhuc Augustæ Vindelicorum essem, sed & postea cū me ad Ecclesiarum ditionis tuæ ministeriū uocares, haud obscuris argumentis declarasti: Commentarios hosce nostros in sacrosanctum Euangelium Ioannis, nomini tuo inscribere nuncupareq; uolui.

Hi, quoniam in tres Heptadas diuisi sunt, ante annos aliquot separatim sunt æditionibus uulgati, nec cuiuspiam nomini nuncupatim adscripti. Deinde & illud incommodi accessit, quòd propter temporū istorum inclementiam, quibus non modò afflictatæ fuerunt piorum hominum conscientiæ, sed & pax publica unā cum honestis ac pijs studijs perturbata, quæ post dimidium secundæ Heptadis sequuntur, obiter magis ac superflucietenus sunt perstricta, quàm competenti ac condigna diligentia explanata. Quare uisum est, quo ad eius in præsentī licuit, quæ antea decurtatius annotata sunt, accessionib. aliquot locupletare: id quod præstitimus, à fine capitis duodecimi, ad calcem usq; decimiquinti. Nec moris mei est, nec Christianæ modestiæ, propriarū lucubrationū encomia ebuccinare. Id tamen confidenter polliceri ausim, nihil inesse Cōmentarijs hisce, quos tuæ Celsitudini dedico, quod à uera sinceraq; sit Euāgelij doctrina diuersum. Pro mensura donationis Christi ad hoc perpetuo sum conatu lucra-

tus, ut

tus, ut sensum uerborum Domini quàm possem perspicuè explicarem, & ex illis quæ ad ueram pietatem ac conscientiarum in Christo ædificationem facere possunt, annotarem, fidelique ac pio Lectori cōsideranda proponerem. Hic nanque unus est omnibus Christi ministris propositus scopus, ut ad illustrationem ueritatis, & ædificationem Dominici gregis, dirigant omnia. Quare te Princeps illustrissime, per Christum seruatorem oro, ut Commentarios istos benigno fauore accipias, & ad usum Ecclesiarum potestati tuæ subiectarum, pro pietate tua, ac studio Christiano Principe digno, salubriter colloques. Christus Iesus unigenitus Dei, unica fidelium omnium salus, corroboret in te, & ad finem usque uerum ac syncerum Euangelicæ ueritatis zelum conseruet: quo causæ illius in hoc seculo innumeris modis afflictæ, non modo constanti confessione, sed & consilio pariter & auxilio adesse possis. Illustri pietati ac celsitudini tuæ humili me subiectione cōmendo. Bernæ Eluetiorum,
Anno salutis millesimo quingentesimo quinquagesimo tertio, uigesima quinta Iunij.

AD CHRISTVM VNICVM NOSTRVM

Dominum ac seruatorem.

Promissam pacem tua nunc ecclesia Christe,
Infano mundi turbine pressa petit.
Euigila tandem, fluctus compesce furentes:
Fac tibi non pereant, quos pater ipse dedit.

PRAEFATIO IN EVANGE-

LIVM IOANNIS.



*Qua causa
scripserit.*

VANGELIVM hoc communiter tradunt sero conscriptū esse à Ioanne, uidelicet post ea quæ sub Matthæi, Marci & Lucæ nominibus habemus, cum in exilio ageret, uel (ut quidam uolunt) cum post mortem Domitiani ab exilio reuocatus esset. Causam ob quam scripserit, dicunt fuisse, quod necessarium duxerit hoc ueluti tonitru, non sui tantum temporis hæreticorum, e quibus Cerinthum & Ebionem fuisse scribunt: sed & omnium in uniuersum eorum prosternere impietatem, qui Diuinitatis Maiestatem & gloriam CHRISTO denegaturi essent.

Et huic sanè instituto, hi Commentarij, quos iam per CHRISTI gratiā post absolutum Matthæi Euangelium, certis rationibus, explicandos aggre-
• gredimur, omnium (ut uidebimus) sunt appositissimi. Licet enim & reliqui tres Euangelistæ non prorsus de CHRISTI diuinitate tacuerint, (ubi nanq; miranda illius opera, quæ testimonium diuinæ in illo uirtuti tribuunt, commemorant, quid aliud faciunt, quàm quod de diuinitate illius testantur?) hic tamen non solum ex professo, mox initio operis diuinitatem CHRISTI asserit, sed & toto operis cursu in eo studiosissimè uersatur, ut CHRISTI sermones & dialogismos, siue cum Iudæis aduersarijs & calumniatoribus, siue cum discipulis, & alijs credentibus habitos, quibus quod filius Dei sit, patri æqualis, asseritur, singulari studio exponat.

*Humanitatem
Christi tradit.*

Interea tamen & humanitatem illius tradit, idq; statim post diuinitatis expositionē, dilucidè dicens, Verbum caro factum est, & habitauit in nobis, &c. * Neq; enim ita astruenda est CHRISTI diuinitas, ut humanitatis illius cōfessio & ueritas labefactetur: sed tā est credendus uerus homo, quā uerus Deus, & tā hominis quā unigenitus Dei filius, nisi à fidei sinceritate & integritate ac dispēfatione salutis humanę periclitari & exorbitare uelimus. Cauendū itaq; est, ne ita extollamus hunc Euangelistā propter exactius traditā diuinitatis CHRISTI doctrinā, ut tres reliquos, propter fusi-
• lius descriptam hominis generationē, & humanæ dispensationis cursum eleuemus. Scripserūt & ipsi ex Spiritus sancti instinctu, & ea tradiderūt de CHRISTO, quorū cognitionem & fidē non minus salutis nostræ ratio exposcit, quàm quæ postea sublimiore tuba à Ioanne decantata sunt.

*Vide hic Augu-
stinū, quid in li-
bris Platonico-
rū legerit, &
quid illis absco-
ditū fuerit, lib.
7. Confess. cap.
9. Itē de Ciuit.
dei li. 10. ca. 29.
Basilii idem
scribit, sed di-
cit esse furta
ex hoc loco de
sumpta.*

*Non ita extol-
lendus hic Euā-
gelista, ut reli-
qui eleuentur.*

Nec sine singulari Spiritus sancti consilio factum est, ut prius Matthæi, Marci & Lucæ Euangelia, quā Ioannis, in orbem exirent. Neq; enim dum capaces ac patiētes infirmæ credentium aures tantū fuissent tonitruū. Ideo primū erat CHRISTI tradenda incarnatio, describēda humana illius natiuitas, docendumq; quomodo secundū scripturas ex semine Abraham, e tri-
• bu Iuda & familia Dauidis natus sit, quibus humanę dispēfationis cursum dictis & factis tenuerit, quibus se documētis uerū esse Mesiā probauerit, quomodo secundū scripturas passus ac mortuus sit, & tertia die resurrexerit, seq; suis uiuū ostēderit, ac tādē ad cōlestia assumptus sit, ut paulatim crescēte fide locus pararet sublimiorib. de CHRISTI diuinitate doctrinis.

*Quo spiritus
sancti consilio
primū reliqui
tres scripse-
runt.*

De his itaq; audiemus aliquanto plura quàm in Mattheo. Sed hæc obiter admonuerim. Primū, ne quisquā putet diuinitatis CHRISTI maiestatem talem esse, quæ ab ullo homine utut per Spiritum sanctū illustrato uel tradi uel capi exacte, ut in se est, possit. Quantumcunq; nanque illuminatus fuerit Ioannes iste, de Deo tamen ut homo dixit, inquit Augustinus: inspiratus quidē à Deo, attamen homo. Quia inspiratus fuit, dixit aliquid: si nō fuisset inspiratus, dixisset nihil. Quia uerò homo inspiratus, nō totū quod est di-

COMMENTARIII

VVOLF GANGI MVSCVLI IN

IOANNEM EVANGELISTAM,

CAPVT I.



In principio erat uerbum, & uerbum erat apud Deum, & Deus erat illud uerbum. Hoc erat in principio apud Deum.

Diuinitatis Christi duplex est consideratio. Vna abstrusior substantiam uel essentiam ipsius concernens, quomodo sit ex patre, patri coæternus, consubstantialis, per omnia similis, sapientia, potentia, & quauis uirtute æqualis, itaq; ab illo genitus, ut tamē ab eo nūquam separetur, & quæ alia huius generis de illius diuinitate religio Christiana tenet, de quibus inter catholicos & Arianos acerrimē disceptatum est. Altera manifestior est, quæ pertinet ad ipsius operationem & manifestationem, ē qua maiestas illius alioqui mortalibus, imō & angelis ipsis cœlestibus spiritib. incognita, ex operationū uirtute & efficacia relucet, & relucēdo declaratur.

Duplex est diuinitatis Christi consideratio.

De priore, paucis quædam hoc exordio tradit Euangelista, cum dicit: In principio erat uerbum, & uerbum erat apud Deum, & Deus erat uerbum. Hoc erat in principio apud Deum. De posteriore uerō statim subiiciet, cum dicet, Omnia per ipsum facta sunt. ad quam etiam reliqua ferē omnia pertinent, quæ his Commentarijs de Christi diuinitate, quomodo illa sese in ipsa salutis humanæ dispensatione exeruerit, exponet. Quod autem de priore adeo paucis, & de posteriore tam multis agit, documento nobis esse debet, ut & ipsi non diu in diuinæ essentiae consideratione hæreamus, ne lucidissimo illius iubare mentis nostræ acumen hebetetur magis quam illustretur: in altera uerō prescius ac diutius contemplanda fidem nostram exercueamus, perinde atque sole hoc uisibili uti solemus, cuius fulgorem ut in se est, oculorum nostrorum imbecillitate diu sustinere nequimus: rerum uerō quibus utendum est illustratione, & calore, quo mundum hunc penetrat, frequentius & maiore cum fructu quotidie utimur. Sed uideamus uerba Euangelistæ.

Non diu in cōtemplatione essentiae diuinæ hærendum. Simile.

In principio erat uerbum.) Vbi infra dicit, Et uerbum caro factum est: satis indicat se de ea diuinitatis persona loqui, quæ Christus est, filius Dei unigenitus. Nam ibi sic dicit, Et uerbum caro factum est, & habitauit in nobis, & uidimus gloriam eius, gloriam uelut unigeniti à patre. Ergo Christum, unigenitum Dei filium, hominem in tempore factum uocat hic uerbum, utiq; Dei patris. Quod qua ratione faciat, uidendum est primum, deinde quid illi tribuat, uel quid de eo hic pronunciet.

Per uerbum Christus intelligitur.

Quod Christum Ioannes uerbum uocat (λόγος Eras. reddidit sermonem) non ideo factum est, quod hac appellatione propria illius essentia uerē ut in se est, exprimatur. Metaphoricam dictionem posuit, quæ nostro intellectui accommodata umbram aliquam eius rei, de qua loqui instituit, delineare potest. Sumpta nanq; est à similitudine mentis nostræ, quæ cum totū hominem regat, inuisibilis tamen est & incognita, nisi consilium quod concepit uerbo, ad aliorum cognitionem proferatur, quo sanē imago quædam mentis nostræ aliorum cognitioni spectanda obijcitur. Ita uidelicet (quatenus incomprehensibilis illa diuinæ maiestatis natura adumbrari potest) & Deus (hoc est uirtus illa omnipotens, omnium creatrix & conseruatrice, quam penetrandi gratia, quod omnia penetrat, *θεός* uocant Græci) menti, qua totus hic mundus regitur, & Christus illius unigenitus, uerbo cōparatur, propterea quod per hunc cognitio Dei mortalibus innotuit. Sic Paulus uocat Christum imaginem Dei inuisibilis. Sic Christus dicit: Philippe, qui uidet me, uidet & patrem meum. Et nemo uenit ad patrē (id est, ad patris cognitionem & communionem) nisi per me. Item Ioan. Deum nemo uidit unquā, filius qui est in sinu patris, annunciauit nobis.

Verbum subiectum. Quomodo Christus uerbum dicatur.

Christus imago Dei inuisibilis.

Colos. 1.

Basilii.

Augustinus.

Verbi duplex ratio.

Est autem uerbi duplex ratio. Vna, qua dicitur & sonitu transit, sicuti nostra dicuntur & transeunt. Altera qua intra nos est, in corde conceptum, nobisq; solis cognitum. Posteriore hoc modo non transit, licet enim sonitus in proferendo transeat, quod tamen intelligitur manet. Prior ratio præsentī similitudini non conuenit. Neq; enim Christus tale patris uerbum est, quod sonitu quodam transeunte proferatur & transeat: sed quod perpetuum apud Deū est, ut audiemus, & nihilominus externa declaratione ad mortalium cognitionē sua uirtute progreditur & nascitur. In summa, ita Dei patris uerbum est, ut sit consilium illius, sapientia & uirtus, unde omnia quæcunq; sunt, facta sunt. Sic Ebræis דבר uerbum dicitur, ut sæpenumero pro re ipsa, quæ uerbo profertur & significatur, sumatur. & Græcis λόγος ita sermonem sonat, ut ni-

Dabar.

λόγος.

ut nihilominus & rationem & sapientiam significet, quæ quæ sonitū proferuntur, intus in cor de disponuntur. Vt igitur uerbum, consilium, sapientia mentis conceptu & partu uelut ima- go quædam in lucem profertur, & rectè cordis proles dici potest: ita & Christus, sapientia, cō filium & uerbum patris, filius ac proles Dei est, imaginem patris ostendens, & in lucem ad mortalium cognitionem proferens.

*Prædicata
de uerbo.*

*In principio
erat.*

*In principio fe-
cit Deus cœlū
& terram.*

Erat.

*Primum est in
ter omnia præ-
dicata sempi-
ternitas, & re-
ctè.*

*Hæc enim
proprie Dei
est. Ergo Chri-
stus sempiter-
nū patris uer-
bū est. Ergo nū
quā cognosci-
tur pater, mēs
illa summa om-
nipotens, infi-
nita & inuisi-
bilis, nisi per
Christum. Sic
Christus dicit,
Nemo nouit
patrē nisi filius
et cui uoluerit
filius reuelare.*

*Secūdum præ-
dicatū de Ver-
bo.*

1. Reg. 8.

*Quomodo uer-
bū dicatur a-
pud Deū fuisse.*

Similitudo.

Iam consequenter audiamus, quid huic uerbo tribuat. De subiecto audiuius, uideamus etiam quæ de illo prædicet. Primum prædicat de eo quod fuerit in principio. In principio, inquit, erat. Cyrillus dictione Principij putat Deum patrem esse intelligendum, uerū nō hoc agit Euangelista his uerbis, cum mox dicturus sit, Et uerbum erat apud Deum. Non loquitur de principio uel Dei uel filij, cum nullum sit in Deo principium. Licet enim ex Deo per filiū sint omnia, ut rectè omnium principium, ut & finis, illi detur: nec principium tamen, nec finem habet. Omnino oportet Euangelistam de principio eorum, quæ esse cœperunt, quibus & solis principij ratio competit, intelligere, quemadmodum & illud Gen. 1. In principio fecit Deus cœlum & terram: ut in principio idem sit atq;., Antequam quicquam in rerum natura conditum esset, antequam cœlum & terra essent, antequam rerum cū cœlestium tum terre- strium uniuersitas conderetur, erat uerbum.

Non autem dicit, In principio fecit Deus uerbū, sicut Moses dicit, In principio fecit Deus cœlum & terram. Verbum enim, Christus, nec principium habet, nec factum est. Verbum, inquit, erat in principio. Cū conderentur omnia, in ipso principio erat hoc uerbum. Igitur prin- cipium nullum assignat Verbo, sed æternitatem illi hoc prædicato tribuit. Quod autem uer- bo præteriti imperfecti temporis utitur, non ad hoc factum est, ut intelligamus uerbum hoc mox à rerum principio defecisse, & iam amplius non esse. Absit, sed ut intelligamus, illud tan- quam sempiternum, in principio rerum iam fuisse, non tum primum esse cœpisse. Ducit nos hoc uerbo ultra omnium rerum principium in ipsam æternitatem, quo tamen mentis nostræ cogitatio penetrare nunquam potest, non ut de illa curiose scrutemur: sed ut uerbi æternita- tem credamus & adoremus, ne putemus illud cū hæreticis, aut in conditione rerum cum alijs creaturis, uel cum ex Maria uirgine nasceretur, primum esse cœpisse.

Itaq; si in principio, quo in rerū natura nihil esse potest antiquius, nō incipiebat hoc uerbū Christus, sed iā erat, fieri nō potest, ut aliquādo finē habeat. Nequit enim desinere cū reb. crea- tis, quod cū illis nō est conditū, sed antequā conderentur iā erat: imò ut audiemus, per quod omnia facta sunt, & in quo omniū quæ sunt, uita consistit. Ideo dicit, Ego sum alpha & ω, prin- cipium & finis. Non dicit, Ego habeo finem, sicut etiam nō dicit, Ego habeo principium: sed, Ego sum principium & finis. id est, Per me sunt omnia, & in me reuoluuntur & absoluuntur omnia. Sic Ebr. 13. Christus, inquit, Iesus heri & hodie ipse est & in secula.

His ueluti duabus anchoris, inquit Basilus, principio uidelicet, & uerbo erat, fidei nostræ nauem à puppe & prora fundatam ac firmatam tenentes securi, quosuis hæreticæ prauitatis ueluti tempestatis insultus sustineamus. Vt si Christum quisquam antequam ex Maria nasce- retur, non fuisse dicat, confugiamus ad dictionem principij: rursus si hæretica impietas con- tenderit inter creaturas illum in rerum factum esse principio, quo pater postea in cōditione cœli ac terræ ueluti ministro uteretur, fugiamus ad uerbum Erat. Hic consistamus. Erat, in- quit, in principio. Non dicit, Factus est in principio. Quis autem potest ei inuenire principij, quod in principio non demum esse cœpit, sed iam erat?

Et uerbum erat apud Deum.) Hoc est secundum prædicatum Euangelistæ de Christo uerbo Dei, quod apud Deum fuerit. Quia dixit, In principio erat uerbum, id est ante tempora secu- laria, antequam quicquam conditum esset, cum principium rerum omnium ordiretur, erat iā antea uerbum hoc: proximum erat ut adderet, ubi nam fuerit. Nullo loco esse potuit, nulloq; tempore, cum nondum esset uel locus aliquis uel tempus. Vbi ergo erat? Imò ubi esse potuit? Apud Deum, inquit, erat: certè non poterat alibi esse. Sed rursus ubi ille erat, cum nihil dum esset conditum? Hic quiescendum est. Nullo poterat esse loco Deus, nec hodie potest, cum sit infinitus, nec cœli cœlorum illum capere queant, ut Salomon dixit. De Christo itaque uerbo Dei instruit nos Euāgelista, quod in principio fuerit, idq; apud Deum: de ipso uerò Deo, ubi ille in principio fuerit, tacet, neq; enim aliud potest.

Sed uideamus quomodo dicatur uerbū Dei Christus apud patrem fuisse. Quomodo fue- rit apud Deum, & perpetuo sit, in se nemo mortalium capere poterit. Sed quomodo id ab Euāgelista dicatur, uel magis adumbretur, per gratiā Dei utcunq; intelligi potest. Quomodo Christus uerbū Dei ab Euangelista dicatur, dictum est suprā: nempe, sicut consilium & sapiē- tia mentis nostræ uerbum nostrum dicitur, etiam cum adhuc in corde fouetur, & nondum per opus æternum in lucem progressum est. Hinc progredientes, eadem similitudine manu- ducimur, ut imaginari queamus, quomodo uerbum hoc Christus apud Deum patrem fue- rit ante tempora secularia & conditum mundum. Quomodo sapientia & consilium apud sa- pientem, & uirtus apud potentē est, ita uerbum Christus apud Deum erat. In hoc tamē fallit similitu-

uos non potestis uenire. Animus Petri magis huc propendebat, ut Dominum sequeretur corporaliter quocunque abiret, quàm ut exemplum ipsius imitando fratres diligeret: atque ita eum, sicuti iubebatur, spiritualiter sequeretur. Non dico quod fratres non dilexerit, sed quod tum temporis non tam fuerit affectus eo quòd Dominus præcipiebat, quàm desiderio accensus Dominum corporaliter sequendi. Vsq; adeò ægrè dilectionem hanc mutuam imbibimus, ut paratiores simus multo ad sequendum Dominum, uel quomodo ille non præcipit, uel quando nondum quod uolumus licet.

II.
Certum tēpus
cuiuslibet consti-
tutum est hinc
migrandi.

Quò ego uado, non potes me nunc sequi, sequeris autem postea.) Obseruandum hic est, esse certa tēpora & momenta cuiuslibet fidelium diuinitus constituta, quibus ex hac uita migrantes Dominum suum sequantur, ante quæ nemini illum sequi liceat. Erat Petrus planè sequuturus Dominum, sicut & hic dicit, Sequeris autem postea. Verùm habebat sua momenta, de quibus infra capite ultimo: Cum uero senueris, inquit, ducet te alius quò tu non uis. Ante hæc momenta erat illi impossibile sequi Dominum, ad cœlestia præmigrantem. Ideo audit hic à Domino, Non potes me nunc sequi. Constanter ueritatem regni Dei profiteri, & mortem illius nomine intrepidè ferre, singulare donum Dei est. Datur illud suo tempore. Antea non habetur, nec necesse est ut antea habeatur. Satis sit posse mori pro Domino, quando id præfinitum est à patre. Sic comparata sunt & reliqua dona Dei, quæ omnia certo ordine, numero, mensura, modo & tempore dispensatur, ultra uel citra quos limites nihil poterunt quantæcunque nostræ uires. Itaque quoties impossibilitatem hanc sequendi Dominum, & carnis nostræ infirmitatem senserimus, cogitemus de hoc Christi responso, & quod Petro hic dictum est, Non potes me modò sequi, sequeris autem postea: & nobis dictum esse credamus. Credentes uerò nec temerarij simus, nec ignaui & negligentes, sed sedulò pro auxilio Dei impetrando oremus.

III.
Ingenium eorum
qui ad res
arduas impotē-
ti affectu feruntur.

Domine, quare non possum te sequi nunc? Non dicit, Quando ergo te sequear, si iam non possum? nec dicit, Possum te nunc sequi: sed, Quare non possim te sequi nunc? usque adeò ardenti amoris sui affectui & præsumptioni indulgit, ut non solum quando Dominum sequutus esset, non interrogauerit: nec simpliciter de uiribus suis, sed sic præsumpserit, ut causas non uiderit, imò nullas esse posse putauerit, ob quas tum eum sequi non posset: ideoq; interrogauerit, Quare non possum te sequi nunc? Hac imagine expressum est ingenium eorum, qui non iudicio aliquo, sed impotenti desiderio res arduas aggredi conantur, quo sic obcæcantur, ut planè cernere nequeant, quare quod in uotis habent, perficere non possint: & si aliquando poterunt, quare non quando libet queant. Etenim nec infirmitatem suam, nec diuinæ gratiæ necessitatem ac dispensationem expendunt.

IIII.
Egregius animus
Petri erga
Dominum.

Animam meam pro te ponam.) Erat hic animus Petri erga Christum planè egregius, si illum in se consideres. Etenim licet uires illi perficiendi quod cupiebat, tum temporis defuerint, sic tamen comparatus erat, ut satius putaret mori cum Domino, quàm ab illo separari. Et sic conuenit quenq; Christianum esse animatum, etiam tum cum nondum adest moriendi tempus, ut & ipse pro ardore amoris sui erga Christum dicat, Quomodo non adhærerem Domino, & quæuis aduersa pro illo ferrem? Animam meam pro eo ponam.

V.
Inuicta uerbi
Christi certitudo.

Animam tuam pro me pones? Amen amen dico tibi, non canet gallus.) Consideremus hic inuictam uerbi Christi firmitatem ac certitudinem, in eo quod tanta cū asseueratione Petro prædicat, quod se tertio sit negaturus antequam gallus cantet: nec ueretur, ne Petrus omnem sit lapidè moturus, ne hoc faciat. De rebus humanis nemo mortalium ulli homini sic certò quæ facturus sit prædicere potest, ut aliud facere nequeat. Nihil poterat Petro acerbius dici, quàm quod negaturus esset eum, pro quo mori etiam paratus erat: nec erat aliquid, quod minus in animum suum inducere potuisset, & tamen hoc ipsum illi Dominus indubitanter futurum prædicat. Admonemur hoc exemplo, quanta sit eorum certitudo, quæ à Domino nobis uel promittuntur, uel prædicuntur. Tanta nimirum, ut à nemine prorsus impediri queant.

Notemus etiam consuetudinem hanc Christi, qua nihil improprij adjicit, quo Petrus corripit, & propter futuram negationem uel obiurgat, uel abijciat: sed simpliciter, quid ea nocte facturus sit, prædicat.

C A P V T XIII



OTVM hoc caput mixtum est consolationibus, doctrinis, adhortationibus, & promissis. Consolatur suos Dominus mœstos iam, & perturbatos. Docet eos de patre: adhortatur ut in se credant, se diligant, ac sermones suos seruēt: pollicetur illis locum in cœlestibus, dona spiritus sancti, exauditionem orationum ipsorum, reditum suum ad ipsos, dilectionem & gratiam: deniq; & pacem suam, qualem mundus dare nequeat, &c.

Et ait discipulis suis: Ne turbetur cor uestrum. Creditis in Deum? & in me credite. In domo patris meæ mansiones multe sunt. Quod si secus esset, dixissem sanè uobis. Vado paraturus uobis locum. Et si abiero

Respondit ei Iesus: Quò ego uado, non potes, &c.) Paulo clarius edicit, quod antea dixerat, Quò ego uado, uos non potestis uenire. Iam non simpliciter dicit, Non potes me sequi: sed, Nò potes me nunc sequi. & addit, Sequeris autem postea. Factum est hoc per passionem ac mortem; quam ferendo, Dominum suum sequutus est hic Apostolus, qua de re infra capite ultimo.

Dicit ei Petrus: Domine, quare non possum te sequi nunc? Præ ardore amoris nò poterat acquiescere ijs quæ à Domino dicebantur, nec uidere rationem quare tum eum sequi non posset, cū se ad moriendum propter eum paratum esse putaret: unde & subiecit, Animam meam pro te ponam. Quasi dicat: Paratus sum te sequi quolibet, etiamsi moriendū sit hoc nomine. Et quomodo non potero te iam sequi? Quid tandem prohibere poterit, quem ne mors quidem ipsa, ne te consequar, impedire potest?

Respondit ei Iesus: Animam tuam pro me pones? Amen amen dico tibi, non cantabit gallus, donec, &c.)

Quoniam feruori suo Petrus nimium tribuens, non acquiescebat ijs quæ audiebat, in genere primum, Quò ego uado, uos non potestis uenire: deinde quod se peculiariter concernebat, & cum declaratione, Quò ego uado, non potes me nunc sequi, sequeris autem postea: sed nimia confidentia regerebat, Domine quare non possum te sequi nunc? animam meam pro te ponam: quasi mendacem facturum esset eum, qui mentiri non potest, meritò hæc audiebat à Domino, quæ dubio procul animum eius uehementer conturbant. Animam tuam pro me pones? inquit. Quasi dicat, Tu ne tam eris animo forti & constanti, ut animam tuam pro me ponas, qui adeò consternaberis ac deijceris, ut non solum sis me, quemadmodum ceteri, deserturus: sed & perinde negaturus, quasi me nunquam cognoueris: idque non semel, sed secundo ac tertio: denique tam citò, ut etiam gallicinium sis me negando præuenturus. Et hæc Dominus cum solita affirmatione protulit, quoniam Petro uidebantur incredibilia: eaq; in re etiam fidei discipulorum suorum seruauit, ut haberent unde, posteaquam ista facta essent, cognoscerent, quàm nihil ipsum eorum quæ euentura essent, latuisset.

Hæc particula, qua Petro prædixit Dominus, quod se tertio negaturus esset, in Matthæo sic legitur: Tunc dicit illis Iesus: Omnes uos offendiculum patiemini mea causa in hac nocte. Scriptum est enim: Percutiam pastorem, & dispergentur oues gregis. Postquam autem resurrexero, præcedam uos in Galilæam. Respondens autem Petrus, ait illi: Etsi omnes offendiculum passi fuerint tua causa, ego tamen nunquam offendiculum patiar. Ait illi Iesus: Amen dico tibi, antequam gallus cantet, ter me negabis. Ait illi Petrus: Etiamsi oportuerit me mori tecum, non te negabo. Eadem & in Marco leguntur. Lucas sic habet: Ait autem Dominus, Simon Simon, ecce satanas expetiuit uos, ut cribraret sicut triticum: sed ego rogaui pro te, ne deficiat fides tua, & tu aliquando conuersus confirma fratres tuos. At ille dixit ei: Domine, tecum paratus sum & in carcerem, & in mortem ire. At ille dixit: Dico tibi Petre, non canet hodie gallus, priusquam ter abneges te nosse me. Apparet igitur, uel tertio Petrum nimia sua præsumptione causam dedisse Domino, uicissim tertio quod se negaturus esset prædicendi: id quod & Augustino de Cōsensu euangelistarum libro 3. cap. 2. uerosimile uisum est: uel ea quæ à quatuor Euangelistis hac de re quasi separatim ac diuissim gesta commemorantur, ad unum pertinere orationis contextum, ac simul esse prolata. Vnde & Augustinus loco iam citato sic concludit: Siue ergo diuersis sermonum Domini locis commotus Petrus, singillatim ter enunciauerit præsumptionem suam, & ter ei Dominus suam negationem prædixerit, sicut probabilius indagatur: siue aliquo narrandi ordine possint omnium euangelistarum commemorationes in unum redigi, quibus demonstretur semel Dominum prædixisse Petro, præsumenti quòd eum negaturus non esset, nulla hic Euangelistarum repugnantia deprehendi poterit, sicut nulla est. Hæc ille. Pomeranus ista sic conciliauit, ut putandum sit, Petrum quidem tertio de constantia sua confidenter præsumpsisse: Dominum uerò bis tantum his uerbis respondisse, Antequam gallus cantet, ter me negabis. Sic enim quæ Ioannes hic & Lucas habent, coniungit, ut inter uerba Petri, Domine quare non possum te sequi nunc? animam meam pro te ponam, & ea quæ Christus respondit, dicens, Amen amen dico tibi, non canet gallus donec ter me negaueris, ea interferat quæ Lucas habet, legens ad hunc modum: Dicit ei Petrus, Domine quare non possum te sequi nunc? Animam meam pro te ponam. Respondit ei Iesus: Animam tuam pro me pones? Simon Simon, ecce satanas expetiuit uos ut cribraret sicut triticum: sed ego rogaui pro te, ne deficiat fides tua: & tu aliquando conuersus, confirma fratres tuos. At ille dixit ei: Domine, tecum paratus sum & in carcerem, & in mortem ire. At ille dixit: Amen amen dico tibi Petre, non canet hodie gallus, priusquam ter abneges, te nosse me. Ita hic Ioannem & Lucam coniungit. Deinde quæ Matthæus & Marcus habent, quasi secundo loco post egressum Domini ac transitum torrentis Cedron prolata, separatim ponit. Osiander in Harmonia sua priorem Augustini sententiam sequutus est. Quæ ex his tribus uerior sit sententia, arbitror temerarium fore, si certò definire uelim: quapropter statui, lectori liberum esse relinquendum iudicium.

Domine, quò uadis? Nihil respondet Petrus ad ea quæ dilectionem mutuam concernentia præceperat Dominus, sed relictis illis de eo percontatur, quod dixerat, Quò ego uado, uos

OBSERI.

Ff 3

ut non relinquatur ulla suspicio, quæ in quenquā ex Apostolis propter nominis similitudinē cadere possit. Dicebat aut, inquit, de Iudah Simonis Iscariota. Tuetur ergo Euangelista diligenter reliquorum Apostolorum innocentiam, nec patitur ut sinistra suspicio cadat in germanos ac synceros Christi Apostolos. Diligentiam hanc imitetur, qui ministerij ecclesiastici auctoritatem saluam consistere cupiunt.

De Iudah Simonis Iscariota.) Nomina diaboli huius expendenda sunt. Iudas confessor, Simon auditorem, Iscariotes uerò mercenarium uel mercatorem significat. Est igitur Apostolus hic mercenarius Christi, confessor & auditor, caput eorum qui & ipsi in ecclesia non Christum, sed quæstum sectantur: nec gratis dant, quia nec gratis accipiunt, sed omnia mercede ac quæstu metiuntur. Gloriantur Romani de Simone Petro, quod huius sint in sede Apostolica successores: uerum si mores & ingenia eorum, deinde & turpissimā illā nundinationem expēdas, quā in ecclesia omni pudore abiecto iam olim exercere cœperunt, per Deum obsecro, poterisne dubitare, successores eos esse non Simonis Petri, cuius apostolatū nō exprimunt, sed Iudæ huius Simonis Iscariotæ, cuius omnino & auaritiā & perfidiā referunt. Noli attendere præclara illa nomina, quibus uocantur Sanctissimi, apostolici, uicarij Christi, pontifices, episcopi, cardinales, &c. sed facta eorum intueri, & secundum Christi ipsius seruatoris admonitionem ex fructibus arborem cognosce. Quod si in factis illorum deprehenderis non Simonem Petrum, sed Iudam Simonis Iscariotam, magis habendi sunt pro eo quæ uita & factis, quæ quem inanibus ac mendacibus titulis præferunt. Sicut & hic Iudas Simonis, quod ad nominis & apostolatus ab ipso Domino accepti splendorem attinet, certè quouis Romano pōtifice illustrior haberi poterat: uerum adiecta auaricia ex Apostolo perfidum proditorem & diaboli reddidit. Ego quod meā conscientia concernit, coram Domino certus sum, sedem hanc Romanam nō Petri, sed Iscariotæ spiritū & successionē referre, nec aliter Apostolicā esse, quā sicut Iscariotes iste Apostolus fuit. Imò ne sic quidem. Nā ille ad apostolatus sortem à Domino fuerat electus, ista humano imò diabolico studio ad hanc est sublimitatem euecta.

1 Hic enim erat traditurus eum.) Notandum est quod non dicit, Hic enim erat ab eo per incredulitatem defecturus: sed, Hic erat, inquit, traditurus eum. Videmus hic quid auariciae malum possit etiam in Apostolis. Quanto maius est peccatum pro uili precio uendere Dominū, quā simpliciter ab eo deficere: tanto peior est ac nocentior auaritia quā simplex incredulitas. Et Thomas admodum erat incredulus, eò tamen perfidiæ non abiit, ut Dominum suum uenderet. Et discipuli illi qui dixerunt: Durus est hic sermo, quis potest eum audire? licet increduli essent, tale tamen facinus contra Dominum in animum suum admisisse non leguntur, quale animus Iudæ auari ac perfidi concepit. Rectè ergo Paulus auaritiā omnium malorum radicem esse dixit.

2 Expendamus & hoc. Credibile est hunc Iudam enormitatem perfidiæ huius nondū habuisse in animo, cum hæc à Domino dicerentur. Ipsa quidem auaricia tantæ perfidiæ radix cor illius possederat, ut fur esset: de prodendo uerò Domino nihil dum habebat in animo, eo quod huius nulla dum esset oblata occasio, nec tempus proditoris aduenisset, neque satanas dum facinus tantum in cor eius misisset, quod passionis tempore fecisse infra ca. 13. scribitur: & tamen futuri facinoris huius gratia diabolus à Domino uocatur. Quid igitur illi uocandi sunt, qui non secretis quibusdam radicibus tradendi ac uendendi Dominum perfidiam in animis suis alunt, sed re ipsa illum quotidie quoties lucri datur occasio, uendunt?

Cum esset unus ex duodecim.) Notanda est & hæc particula. Dicit Iudas fuisse unum ex duodecim. Et Christus quoque idem notat, cum dicit: Et ex uobis unus diabolus est. Videamus igitur quomodo Iudas hic fuerit unus ex duodecim Apostolis. Bifariam fieri potest, ut ex Apostolis quispiam, uel Episcopis & reliquis Christi ministris, aut ex fidelibus Christianis esse dicatur. Primo modo, si sit illis externa uel ministerij uel professionis coniunctione adnumeratus. Hoc pacto erat & Iudas hic perinde atque Petrus, unus ex duodecim Apostolis, propter ministerij uidelicet societatem, ad quam fuerat à Domino electus. Sic Petrus Actorū primo: Qui coaptatus, inquit, erat in numerū nostrum, & sortitus erat sortē ministerij huius. Sic inter episcopos recensentur etiam hi qui nihil minus sunt in ueritate quā Episcopi: & fidelibus annumerantur, qui fideles non sunt.

Altero modo, si non solum externa, sed & interna, quæ eiusdem fidei ac spiritus est, incorporatione sit coniunctus. Hoc modo non erat hic diabolus Iudas unus ex duodecim Apostolis. Neque enim ipse illis fide & spiritu Apostolis competente, nec ipsi illi malicia, auaricia & perfidia diabolica communicarunt. Sic nihil minus sunt quā ex ministris Christi, qui Christo fiderent non seruiunt, etiam si mundo pro Episcopis habeantur: nec à consortio fidelium Christiani, qui non eadem fide eodemque cum fidelibus spiritu præditi sunt. E nobis inquit Ioannes exierunt, sed non erant ex nobis. Nam si fuissent ex nobis, mansissent utique nobiscum. Si hic uerè ac prorsus unus fuisset ex duodecim Apostolis, mansisset utique cū illis: uerū si Iudas Act. 1. dicit, præuaticatus excidit, & abiit in locum suum. Non enim erat is locus a ministerij uerè illius, qui non uerè & ex animo unus erat ex Apostolis.

IIII.

Quorū caput
sit Iudas proditor.

V.

Quid auaritia
malum possit
etiam in Apo-
stolis.

1. Timot. 6.

VI.

Quomodo tu-
das fuerit unus
ex duodecim.

1. Ioan. 23

Sicut

Sicut itaq; de hoc Iuda diabolo utrunque dici potest, cum quod fuerit, tum quod non fuerit unus ex duodecim Apostolis: hinc propter externam ministerij Apostoli societatem, illine propter diabolicam maliciam ac perfidiam: de reliquis uero apostolis non utrunque, sed unum hoc tantum dici potest, quod uere fuerint ex Apostolis: ita & de omnibus illis qui non nisi externa coniunctione ac nominis professione inter Christianos sunt, utrunque hoc prædicationi potest, quod & sint, & non sint ex Christianis: sint sacramenti externi ac nominis societate, non sint eiusdem fidei ac spiritus Christi communicatione: de fidelibus uero, ac ueris Christianis hoc tantum dici potest, quod uere & omnino sint e numero fidelium.

*Papistæ frustra
gloriantur esse
se in Ecclesia
catholica.*

Expendant ista qui perpetuò gloriatur, quod sint in ecclesia catholica, eoq; nomine admodum insolescunt, ac nescio quā sibi ipsis securitatem de uera salute pollicentur. Si non refert quomodo simus e numero fidelium, sed satis est illis quouis modo esse coniunctos: certè de salute Iudæ spes esse poterit, q nō solū ex Christianis, sed ipsis quoq; duodecim Apostolis hoc loco fuisse cōmemoratur. Sed de salute huius spes nulla est, perijt enim ipso Christo teste: igitur & hic nulla spes salutis esse debet illis q nō uere & p̄fusi sunt e numero & cōsortio fidelium.

CAPVT VII.



CAPITIS huius partes sunt quinque. Prima docet, quomodo in Galilæa Dominus circuevit, eo quod propter Iudæorum maliciā in Iudæa uersari noluerit. Altera narrat, quod cū fratrib. suis Hierosolymā ad diem festū nō ascenderit, ascenderit aut postea solus uelut in occulto. Tertia cōmemorat, quomodo à Iudæis in die festo quæsitus sit. Quarta tradit, qn templū ingressus, & quid in illo cū ab ipso, tū à turbis dictū, & à pharisæis tentatū sit. Quinta, quomodo pharisæi ministros suos reprehēderint, qd̄ Iesum, sicuti iussi fuerāt, nō cōprehendissent & adduxisset, & cū Nicodemo disceptauerint, qd̄ is diuinę legis habēdā esse rationē admonuisset.

PRIMA CAPITIS. HUIVS PARS.

Versabatur Iesus post hæc in Galilæa: non enim uolebat in Iudæa uersari, quia querebant eum Iudæi interficere. Præcedenti capite Euangelista doctrinam Christi exposuit, qua illa de incarnationis suæ & humanę redemptionis mysterio in frequenti Capernaitarū synagoga differuit, simulq; adiecit, quā illa sit iniquē cū à Capernaitis tum ab ipsis etiā discipulis accepta. Iam recto p̄gressu subtextit, quid post hanc doctrinæ suæ repulsam Dominus egerit. Versabatur, inquit, Iesus post hæc in Galilæa. Non simpliciter dicit, Versabatur in Galilæa: sed addit, Post hæc: ut significet Dominum synagogam hanc Capernaitarū, in qua frequenter docuerat, fastidiuisse, & alia Galilæę loca circueundo inuisere cōpisse. Græcè est, περιπατῶν: id est, circuibat. Significat eum singulos uicos ac quæuis oppida Galilæę luce prædicationis suæ uisitasse. Non est enim putandum, quod curiositate quadam singula uidendi ociose circuevit. Quid circueundo egerit, alijs locis traditur, ut Matth. 4. & 9. & Marci 6.

Non enim uolebat in Iudæa uersari, quia uolebant eum Iudæi interficere. Habent hæc uerba geminā ἀντιρροπῶν. Primum enim rationem reddit Euangelista, quare in Galilæa uersatus sit Dominus. Non enim, inquit, uolebat in Iudæa uersari. Deinde, quare noluerit uersari in Iudæa. Quia, inquit, uolebant eum Iudæi interficere. Ergo ob id in Galilæa circuiuit, quod in Iudæa circuire nollet. Chrysostomus omnino nō legit, ὅτι γὰρ ὕβρις, id est, Non enim uolebat: sed, ὅτι γὰρ εἶχε τὴν ἐξουσίαν περιπατῆσαι ἐν τῇ Ἰουδαίᾳ, id est, Non enim habebat potestatem circueundi in Galilæa. Sed hac de re uide Annotationes Erasmi. Versabatur, inquit Euangelista, post hæc in Galilæa. Quare? Nō enim uolebat in Iudæa uersari. Videtur hæc ratio parum habere consequentiæ. Non enim apparet mox causam fuisse Domino in Galilæa uersandi ex eo quod in Iudæa uersari nollet, cū potuerit nec in Iudæa nec Galilæa, sed extra utranq; hanc regionem alijs locis agere. Verum si causam hanc rectè expendas, omnino magna erat ratio uersandi in Galilæa, posteaquam Iudæam respuebat. Non enim erat præter Iudæam & Galilæam alia regio in qua habitarent tū temporis Israelitæ, quorum gratia tanquam perditarum domus Israelis ouium, docendo & sanando circuibat: & nec in Samaria, nec Gentium regionibus uersari consultum erat, ne qd̄ Iudæis offensaculum obijceret, & amplius contra regni Dei prædicationem insaniendi causam daret. Cum itaque à Iudæa abstineret, & consultum non esset ut uel in Samaria uel inter Gentes uersaretur, non potuit alijs locis quàm Galilæę hanc circuitus sui gratiam ac lucum offerre, ut causa hæc, quam Euangelista assignat, plus habeat consequentiæ, quàm mox prima fronte consideranti lectori pateat.

Quia querebant eum Iudæi interficere. Hęc est altera ratio, qua docet, quare Dominus in Iudæa uersari noluerit. Nec præter causam est, quod etiam huius rei rationem assignat. Exigebatur celebritas terræ Iudaicę, propter sacerdotum ac templū, ut in illa circuiret potius in Galilæa, terra planè obscura & ignobili. Deinde suspicionem gignere poterat, quod fugiens Iudæam declinaret, propter scribas & pharisæos, uiros in lege doctissimos, in Galilæa inter homines idiotas, & scientiæ Dei imperitos circuire, doctrinamq; suā

HEPTAS SECVNDA.

CAPVT VIII.



POTEST præfens hoc caput quinque partibus distingui, ita ut prima egressum Domini in montem oliuarum, ac regressum in templum: secunda historiam adulteræ: tertia concertationem Iudæorum cum Domino, de eo quod de seipso testificabatur: quarta comminationem Domini ad Iudæos factam, quod in peccatis ipsorum essent morituri: quinta redargutionem Iudeorum, quod nec Dei, nec Abrahæ, sed diaboli progenies ac semē fuerint, cōtineat.

PRIMA PARS CAPITIS.

IESVS autem perrexit in montem oliuarum, & diluculo iterum uenit in templum, cunctusq; populus uenit ad eum, & sedens docebat eos.) Nō hoc tātū loco, sed & Lucæ 21. & Mat. 21. Marci 11. uidemus Dñm noctu egressum esse Hierosolymā in mōtē hunc Oliuarū, eo quod haud procul esset ab urbe, mane uerō in ciuitatē rediisse, ac in tēplo docuisse. Ad quid uerō in montē hunc exierit, non additur. Marci quidem sexto, ac Lucæ 6. scribitur, orandi gratia montē aliquē conscēdisse. At Matth. 21. & Marci 11. dicitur mansisse noctu in Bethania, quæ monti Oliuarum adiacebat, & quasi stadijs quindecim à Hierosolymis distabat: ut dubium sit, an noctu in monte orandi, uel in Bethania apud Martham & Lazarum quiescendi, ac suos refocillandi gratia, māferit. Itaq; Dñs, cum in die magno festi concionem suam absoluisset, Hierosolymam egressus est uesperī in montem Oliuarum: id quod Euangelista continuandæ historiæ gratia post Sacerdotalis concilij descriptionem commemorat.

Et diluculo iterum uenit in templum.) Commendat nobis & Domini & populi diligentiam: huius, quā audiendi: illius, quā docendi sedulitate declarauit. Non simpliciter dicit, Et iterum uenit in templum: sed, Et diluculo iterum uenit in templum. Et Mat. 21. Marci 11. eodem modo manē scribitur redisse in templum. Populi diligentiam notat, cum dicit, Cunctusq; populus uenit ad eum. Non simpliciter dicit, Et populus uenit ad eum: sed, Cunctus populus uenit ad eum, ut in frequentia populi cognoscas & audiendi diligentiam. Lucas clarius: Et omnis populus, inquit, diluculo uenitabat ad eum, ut in templo audiret eum. Hic & frequentia & diligentiam populi coniunctim posuit Euangelista.

Et sedens docebat eos.) Suprà cap. 7. dixi, sedisse nonnūq̃ Dominum ad docendū, id quod & hoc loco, & Lucæ 4. & 5. uidemus. ita ut Matth. 26. dixerit turbis quæ ad capiendū ipsum uenerant, Quotidie sedebam apud uos in templo docens, nec me tenuistis. Docet itaq; nos Euāgelista, ad quid Dominus diluculo in templū redierit: nempe ad docendum populum.

Iesus aut perrexit in montem Oliuarum.) Tria ueniunt hoc loco consideranda. Primū, quod noctu Dominus in ciuitate nō mansit. Secundū, quod in montē egressus est. Tertiū, quod in mōtem Oliuarū, idq; pro consuetudine sua, sicut Lucæ 22. uidemus, perrexit.

1 Quod noctu in ciuitate non mansit, nemo putet præter rationem esse factum. Si hanc quæ ras, non potest quidem certa tradi, quando per Euangelistam nulla est expressa. facile tamen colligi poterit, si circumstantiæ expendantur, noluisse Dñm malitiosis Sacerdotum consilij locum dare. Nocturnum siquidem tempus, quantumuis ad quietem datum sit mortalibus, ab improbis tamen huc rapi solet, ut quæ per diem uel pudore uel metu tentare non audent, noctu aggrediantur: id quod in eo quoq; patuit, quod Dominum sacerdotes missis satellitibus noctu ceperunt. Cū itaq; tempus nondū adesset, à patre passioni futuræ destinātū, impij uerō sacerdotes ac pharisæi uitæ ipsius insidiarentur, noluit illis ansam aliquam & occasionem, quod cupiebant, tentandi extra susceptā docendi prouinciā dare. Poterat & noctu perinde ac per diem tutus in urbe morari: uerū sicut aliquoties secessu furorem inimicorū declinauit, ita & hoc loco facere uoluit. Sit nobis hoc exempli uice præscriptum, ut caueamus & ipsi, ne quam demus impijs hominibus occasionem, extra necessariam iniuncti muneris functionē, quæ malè cogitant, malignius tentandi.

2 Quod uerō non simpliciter Hierosolymā uesperī egressus est, sed in montem perrexit: si id orandi gratia fecit, quemadmodum plerisq; uidetur, quærendum uenit, quare in monte orare, idq; noctu uoluerit, cum per diem hoc, & in templo facere potuerit: præsertim cum templū hoc, domus esset & Dei, & orationis, etiam Christo ipso teste. Non uetuit orare Dominus in templo hoc populi Dei, neq; illicitum duxit per diem orare: uerū exemplo suo nos docuit, adesse tempus, quo ueri adoratores patrem nec Hierosolymis, nec uspiam aliās, tanquā sacratis locis, sed in spiritu & ueritate fuerint adoraturi. quia de re uide suprà cap. 4. Ad hęc nō esse commodius orandi tempus, quàm nocturnum: de quo uide in commentarijs meis suprà Matthæum, cap. 6. ubi de oratione agitur. Nec conuenit ministro Dei, ut tempus diurnū, quo uerbi incumbendum est prædicationi, orationi deputet: cum noctu commodius orare queat.

OBSER. I.
Insidias inimicorum suorum subinde uitauit Christus.

Quare Christus in monte orare uoluerit cū orare posset in templo Dei.

Id quod contra eos potissimum admonere uolui, qui cum noctu libidini carnis seruiant, interdum nescio quam religionem ac deuotionem (ut uocant) erga Deum orando, imò non orando, sed uel boando in templis, uel murmurando simulant.

3 Quòd præterea non in quemuis, sed oliuarum montē pro consuetudine sua egressus est, & ipsum non est temerè factum. Sciebat dubio procul, in hoc ipso monte initium futurum passionis suæ. nam in eo postea captus est, sicut Lucæ 22. memoratur. Quapropter singulari studio, orandiq; sedulitate, eum sibi locū aliquandiu antea peculiare reddidit, ut postea conspicuum esset, ad hoc se mortis genus præmissa meditatione non inuitum, sed sponte ac scienter accessisse. Discamus & nos ea loca, in quibus tandē ex hac uita migraturi sumus, singulari studio colere: quo per huiusmodi futuræ mortis præmeditationem, ad migrandum ex hac uita paratiores & instructiores reddamur. Expende etiam allegoriam huius loci. Christus perrexit in montem Oliuarū. Mons Oliuarū, cœlestis gratiæ regnum est. Oleum, unctiois spiritus sancti typū habet. In hoc monte regnat Christus, ut suos ungat oleo spiritus sancti, & ueros Christos, id est, unctos faciat.

*Non deserit
Christus gregē
suum.*

Et diluculo iterum uenit in templum.) Notanda est hæc diligentia Christi. Tanquā diligens pastor, ouiculas quas pascere cœperat, diluculo inuisit. Sciebat populi diligentiam & auiditatē audiēdi doctrinam regni cœlorum. Huic deesse nolebat. Expressum itaq; nobis est hoc loco, boni pastoris ac doctoris ingenium. Ruunt & pontificij, canonici, & monachi diluculo in tēpla: uerū haud eo animo & fine, quo Christus. Christus populi gratia, templum Iudaicum diluculo reuisebat: isti quid quærant, nouit orbis.

*Imago prioris
ecclesiæ.*

Cunctusq; populus uenit ad eum.) Pulcherrima est hæc prioris ecclesiæ imago, quam obiter saltem obseruandā iudico. Audis hic populum, audis hunc uenire, audis ad Dominū uenire, audis cunctū, & (ut in Luca est) diluculo uenire. Primū, in populo promiscua multitudo est. Nulla sit hic principum, seniorū, scribarū, & phariseorū mentio. Popularis erat ecclesia Christi. Primitiæ illius ex infimæ sortis hominibus collectæ fuerunt. sicut & in Paulo 1. Corin. 1. uidere est: ubi simul & consiliū Dei ea in re declaratur. Accesserunt temporis successu tandē & magnates, principes, nobiles, potentes, docti, ac sapientes. Sed quid horum accessio ecclesiæ contulerit, non est opus ut admoeam: cum id res ipsa declaret, & Hieronymus etiā suo tēpore agnoscere coactus sit. Is enim in uita Malchi monachi mox ab initio sic scripsit: Scribere, inquit, disposui ab aduentu Saluatoris usq; ad nostram ætatem, id est ab apostolis usq; ad nostri temporis fecem, quomodo & per quos Christi ecclesia nata sit, & adulta, persecutionib. creuerit, martyrijs coronata sit. Et postq; ad Christianos principes uenit, potentia quidē & diuinitijs maior, sed uirtutibus minor facta sit. Hæc ille.

*Feruoꝝ populi
ad audiendum
uerbum Dei.*

2 Deinde, populus, inquit, uenit. Quis hunc uocauit? quis coegit? imò quis ex principibus & primorib. populi non prohibuit? Trahebantur scilicet à patre partim, partim rei nouitate: fateor, & quadam curiositate ducebantur. Res agebatur tamen diuinitus. Sentiebat populus aliquid geri magni, unde ad istam audiendi auiditatem permouebantur. Simile quid nostris temporibus uidimus: & in eis locis etiamnum uidetur, quibus euangelicæ doctrinæ puritas recens traditur: id quod pontificijs stomachum supra modum cōmouet. Quærantur sua sacra reddi desolata, neminem sponte sua accedere. Hinc passim ui & atrocibus edictis miseram plebem in sua templa cogunt. Quid putabimus esse in causa? proponunt populo non sinceram Christi doctrinam, sed suas falsas. Respondeatur illis, sicuti quendam episcopum canonicis suis respondisse ferunt. Quin prædicatis & uos Euangelium Christi, si uultis ut ad uos quoque accedat populus.

3 Tertiò, ad quem uenit populus? uenit, inquit, ad eum. Quare ad templum uenerit, & quid in illo quæsierit, exprimitur hac particula. Sacrificabatur in templo, aderant sacerdotes, scribæ & pharisei, qui pro pastoribus habebantur populi Dei. quid causæ est, quod ad hos non accedunt, sed ad Christum ueniunt? Erat hic uerus pastor. Non quærebat semetipsum, sed populi salutem. Itaq; uocem illius tanquam ouiculæ agnoscunt: & alienorum, quos antea putauerant ueros esse pastores, fugiunt.

*Feruoꝝ audien
di uerbi Dei
nō diu durat.*

4 Quartò, ueniunt ad eum frequentissimo occurſu & diluculo: Cunctus, inquit, populus uenit ad eum. Et hæc particula singularem quendam ductum simplicioribus ac plebeis hominibus passim diuinitus inditum, & simul præcipuum quendam feruorem exprimit. Durauit uterq; inter ipsa regni Christi primordia, tantisper dum uires accepit Euāgelica doctrina: postea uerò obfrigit hic feruoꝝ & actus, id quod & Apostolus 2. Tim. 4. prædixit. Erit tempus, inquit, quo sanam doctrinā nō sustinebunt, sed ad sua desideria coaceruabunt sibi magistros, prurientes auribus, & à ueritate quidam auditum auertent, ad fabulas autem conuertentur. Tale quid & hoc nostro seculo uidimus. Erat initio incredibilis quidā impulsus & ardor audiendi Euangelium Dei, ita ut cunctus populus, idq; quotidie & diluculo, ad conciones aduolaret, nec ullis remoris impediri posset. Habuit hic accursus suam rationem coram Domino, deinde & certum quendam usum in Ecclesia: interea prædicata & audita est ac propagata ueritas Christi, alijs ad salutem & uitā, alijs ad perditionem & mortem. Iam resinctus est passim hic ar-